

Het potentieel van denktanks als strategische partner in beleidsvorming

Bert Fraussen en Darren Halpin

SAMENVATTING VAN

Fraussen, B., & Halpin, D. (2017). Think tanks and strategic policy-making: The contribution of think tanks to policy advisory systems. *Policy Sciences*, 50(1), 105-124.

Bij het zoeken naar antwoorden op de grote maatschappelijke uitdagingen van de toekomst, zoals vergrijzing en klimaatopwarming, rekenen beleidsmakers vaak op inzichten van maatschappelijke stakeholders en experts, zoals belangengroepen, denktanks, bedrijven en academici. Daarbij moeten die externe partners niet alleen voldoende kennis in huis hebben, maar ook beschikken over een brede en toekomstgerichte blik.

Onze centrale assumptie is dat denktanks alvast in theorie uniek geplaatst zijn om die rol als strategische partner in beleidsvorming te vervullen. We definiëren denktanks hierbij als organisaties die onderzoek verrichten en op basis daarvan het maatschappelijke debat en politieke beleid proberen vorm te geven. Denktanks verbonden aan bedrijven of de overheid sloten we dus uit van onze studie (voor meer achtergrond over wat een organisatie tot denktank maakt, zie Pautz (2011) en Fraussen en Pattyn (2016) voor

een toepassing op de Belgische context). Op basis van eerder onderzoek belichten we drie kenmerken die volgens ons cruciaal zijn om als strategische partner in beleidsvorming te functioneren. Vooreerst moet een organisatie een hoge mate van *autonomie* hebben, waarbij er voldoende ruimte is om een eigen inhoudelijke koers te bepalen. Daarnaast is voldoende *onderzoekscapaciteit* essentieel. Om niet alleen aan te geven *wat* er moet gebeuren, maar ook *hoe* dat *beleidsmatig* en *politiek* gerealiseerd kan worden, is interne expertise daarover essentieel. Een derde element betreft een *langetermijnvisie*, gekoppeld aan een pioniersmentaliteit, met een focus op onderbelichte thema's en oplossingen die de platgetreden paden verlaten.

In ons onderzoek analyseerden we de strategische capaciteit van denktanks door na te gaan in welke mate ze over die drie eigenschappen beschikken. We focussten daarbij op de Australische context. Australië heeft een vrij sterk ontwikkeld

denktanklandschap, dat veel gelijkenissen vertoont met de diversiteit aan denktanks in het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, zij het op een kleinere schaal. We selecteerden uit een populatie van 59 denktanks die op nationaal niveau opereren 30 denktanks met een minimum aan zichtbaarheid in de politieke arena, waarvan er 21 (70%) bereid waren deel te nemen aan een semigestructureerd interview.

Een eerste vaststelling was dat bij veel denktanks effectief een *pioniersmentaliteit* heerst. Op de vraag waarom ze een bepaald dossier prioriteit gaven, beklemtoonden quasi alle denktanks dat ze werken rond thema's die zij belangrijk vinden én die geen aandacht krijgen van andere organisaties. Dat wijst op een belangrijke troef van denktanks: eerder dan te werken rond dossiers die al op de politieke agenda staan of standpunten in te nemen die aansluiten bij bestaand beleid of waarvoor ze politieke bondgenoten hebben en dus snel resultaten kunnen boeken, proberen ze onderbelichte kwesties onder de aandacht te brengen. Die pioniersmentaliteit is voor veel organisaties gekoppeld aan een sterke focus op de lange termijn: ze proberen proactief en over een lange periode te investeren in een beperkt aantal dossiers, eerder dan steeds te reageren op zaken die de plotse aandacht van journalisten en beleidsmakers weten te kapen. Daarin verschillen ze sterk van andere politieke organisaties, zoals politieke partijen en belangenorganisaties, waarvan leden verwachten dat ze snel en effectief inspelen op de steeds veranderende politieke actualiteit (voor een discussie over het specifieke karakter van partijstudiediensten, zie Pattyn et al. (2014)).

Wat de andere twee dimensies betreft, autonomie en onderzoekscapaciteit, is er meer variatie onder de bevraagde denktanks. Wat *autonomie* betreft, focussen we hier op beleidsinhoudelijke autonomie, meer specifiek de flexibiliteit om rond verschillende thema's te werken en domeinoverschrijdende beleidsvoorstellen te formuleren. Dat vereist een vrij generalistische missie, die denktanks de nodige bewegingsruimte geeft. Hoewel er uiteraard denktanks zijn die zich beperken tot één beleidsdomein, zoals milieu of defensie, vinden we onder de prominentste denktanks vooral organisaties met een erg algemeen geformuleerde missie (bijvoorbeeld "politieke, sociale en economische ongelijkheid verminderen" of "het politieke debat en beleid vormgeven door relevant onderzoek"), waardoor ze hun aandacht op diverse thema's kunnen richten en gemakkelijker voorstellen kunnen formuleren die verschillende beleidsdomein overschrijden. Daarbij moeten we één belangrijke kanttekening maken. Hoewel denktanks geen leden hebben die hun inhoudelijke vrijheid aan banden kunnen leggen, kan de financiële afhankelijkheid van bepaalde sponsors uiteraard wel een belangrijke rol spelen. De mate waarin een denktank zijn inkomstenbronnen diversifieert, en die potentiële afhankelijkheid minimaliseert of beperkt tot thematische sturing, is evenwel vaak moeilijk in te schatten.

Ook wat betreft *onderzoekscapaciteit* zijn onze resultaten niet eenduidig. Enerzijds vormt de focus op onderzoek een van de belangrijkste onderscheidende kenmerken van denktanks. Uit onze studie bleek dat ze een "reputatie voor intellectuele

kwaliteit en geloofwaardigheid” absoluut cruciaal vinden, en dat veel belangrijker vinden dan regelmatige toegang tot beleidsmakers of zichtbaarheid in de media (in lijn met vorig onderzoek, zie onder meer 't Hart en Vromen (2008)). Anderzijds wordt die ambitie niet steeds weerspiegeld in de financiële middelen en stafcapaciteit. Zo hebben veel denktanks een zeer beperkt aantal medewerkers, wat hun slagkracht beperkt en hen vaak afhankelijk maakt van een netwerk van geaffilieerde academici. De vraag is in welke mate die beperkte capaciteit denktanks in staat stelt publicaties te realiseren die een wetenschappelijke toets doorstaan, of dat hun bijdrage eerder beperkt blijft tot academisch werk vertalen naar soundbites voor journalisten en beknopte en vlot leesbare rapporten voor beleidsmakers (zie Stone, 2007).

Onze conclusie is dat hoewel het theoretische potentieel van denktanks om bij te dragen aan strategische beleidsvorming erg groot is, veel denktanks die rol niet optimaal kunnen vervullen door een gebrek aan autonomie en onderzoekscapaciteit. Denktanks met de ambitie een strategische beleidspartner te worden, moeten met andere woorden meer inzetten op transparantie en intellectuele geloofwaar-

digheid. Zo niet dreigen sommige denktanks dichter op te schuiven in de richting van belangengroepen en opiniemakers en ook op die manier gepercipieerd te worden door beleidsmakers.

Bibliografie

- Fraussen, B., & Pattyn, V. (2016). Denktanks in België: onbekend en onbemand. *Samenleving en Politiek*, 23(5), 70-78.
- 't Hart, P., & Vromen, A. (2008). A new era for think tanks in public policy? International trends, Australian realities. *Australian Journal of Public Administration*, 67(2), 135-148.
- Pattyn, V., Van Hecke, S., Brans, M., & Liebeer, T. (2014). Tussen politieke partijen en think tanks: een verkennende analyse van de Vlaamse partijstudiediensten. *Res Publica*, 3, 293-316.
- Pautz, H. (2011). Revisiting the think-tank phenomenon. *Public Policy and Administration*, 26(4), 419-435.
- Stone, D. (2007). Recycling bins, garbage cans or think tanks? Three myths regarding policy analysis institutes. *Public Administration*, 85(2), 259-278.